

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вчена рада

Протокол № 1 від 28.08.2025

Голова вченої ради

О.В. Яковлева

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЇ

ВИБІРКОВА ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА

СИЛАБУС

для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти
за освітньою програмою «Реабілітаційна психологія»

Н. В. Наумчик, 2025 рік
naumchyk.n@kibit.edu.ua

СХВАЛЕНО

Кафедра психології

Протокол № 1 від 28.08.25

Зав. каф. *Лановенко* Ю. І. Лановенко

Київ 2025

Силабус вибіркової освітньої компоненти ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЇ для студентів освітньої програми «Реабілітаційна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю С4 «Психологія» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини».

Розробник: Н.В. Наумчик, канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології Київського інституту бізнесу та технологій

Силабус затверджений на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 року

Завідувач кафедри Ю. І. Лановенко

© Н.В. Наумчик, 2025 рік
© КІБІТ, 2025 рік

1. Анотація курсу

Місце «Вікові особливості психореабілітації» в програмі навчання: дисципліна відноситься до вибіркової освітньої компоненти професійної підготовки.

Засоби оцінювання – проміжні завдання, підсумковий екзамен, який здійснюється за заліковими білетами (тестовими завданнями).

Форма навчання	Семестр	Кредити ECTS	Години	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	СРС	Екзамен
Денна	2	4	120	18	18	82	2
Заочна	2	4	120	10	10	98	2

Мова навчання: українська.

Передреквізити – Загально-психологічні засади психореабілітації, Психодіагностика та консультування в психореабілітації, Професійно-особистісний спецпрактикум, Перша психологічна допомога, Нейропсихологічні засади психореабілітації.

Постреквізити – Психореабілітація психічних розладів, Психологія навчання та психореабілітації дорослих, Емоційний інтелект (тренінг), Групи психореабілітаційної підтримки, Психореабілітація дитячих травм, Психологічна підтримка сім'ї в процесі реабілітації, Онлайн-психореабілітація, Психореабілітація залежностей, Реабілітаційна казкотерапія та арт-терапія, Супервізія в практиці психореабілітації.

2. Мета курсу

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретико-методологічні засади та практичні аспекти врахування вікових закономірностей, кризових періодів і специфіки психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу як ключових чинників ефективності психореабілітаційного впливу. Дисципліна зосереджується на динаміці психічних процесів, станів та особистісних якостей, що потребують психологічної реабілітації, з урахуванням унікальних особливостей кожного вікового етапу.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системних знань і професійних компетентностей з імплементації віково-орієнтованого підходу в процесі психодіагностики, психологічного консультування та розробки індивідуальних і групових програм психореабілітації.

Згідно з вимогами освітньої програми, студенти повинні освоїти наступні **компетентності**:

ЗК 01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 02. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 04. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 05. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 06. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК 01. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.

СК 02. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та/або практичної значущості.

СК 03. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК 04. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково-верифікованих методів та технік.

СК 05. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК 06. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК 07. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК 08. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК 09. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК 14. Здатність до рефлексії та супервізії власної фахової діяльності.

До програмних результатів навчання віднесено:

ПР 01. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР 02. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних і надійних методів.

ПР 03. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР 04. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР 05. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР 06. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПР 07. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПР 08. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПР 09. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР 10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПР 11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Програма навчальної дисципліни складається з **3-х змістових модулів та 9-и тем.**

3. План лекційних та семінарських занять та завдання до СРС

Основний підручник цього курсу – Токарева, Н. М. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / Н. М. Токарева, А. В. Шамне. – Київ, 2017. – 548 с.

Змістовий модуль 1. Вступ до вікових аспектів психореабілітаційної роботи

Лекція 1. Вікова психологія як фундаментальна основа психореабілітації: предмет, завдання та базові категорії.

1. Психічний онтогенез: поняття, етапи та рушійні сили.
2. Предмет і об'єкт вікової психології та психології розвитку.
3. Взаємозв'язок вікової психології та психореабілітації.
4. Основні категорії вікової психології: вік, розвиток, провідна діяльність, криза.

Семінарське заняття 1.

1. Обговорення ключових понять та їх ролі у психічному розвитку людини.
2. Аналіз етапів онтогенезу та їх значення для психореабілітаційної роботи.
3. Дискусія щодо принципів єдності психіки і діяльності.

СРС 1.

1. Підготувати словник-довідник ключових термінів дисципліни, розкривши зміст понять: онтогенез, розвиток психіки, психологічний вік.
2. Виділити та проаналізувати 5-7 основних відмінностей між біологічним та психологічним онтогенезом.
3. Оформити роботу у вигляді аналітичної довідки.
4. Готову роботу прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Білоус, О. В. Вікова психологія : навч. посіб. Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. 108с.

2. Кутішенко, В. П. Вікова психологія. Курс лекцій : навч. посіб. Київ, 2019.
3. Павелків, Р. В. Вікова психологія : навч. посіб. Київ, 2019.
4. Савчин, М. В., Василенко, Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. 3-тє вид., перероб., доп. Київ : Академія, 2017. 368 с.

Лекція 2. Методи та принципи вікової психології в контексті психореабілітаційної роботи.

1. Загальні наукові принципи вікової психології: детермінізму, розвитку, єдності.
2. Методи вікової психології: лонгітюдний, близнюковий, спостереження, експеримент.
3. Особливості застосування психодіагностичних методик у роботі з різними віковими групами.
4. Етичні аспекти психореабілітаційної діяльності.

Семінарське заняття 2.

1. Обговорення методів дослідження.
2. Робота в групах: переваги та недоліки запропонованих методів.
3. Практична вправа: аналіз ситуаційної задачі щодо впливу спадковості та середовища на розвиток.

СРС 2.

1. Підібрати та описати 5-7 психодіагностичних методик, придатних для роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.
2. Обґрунтувати вибір цих методик, посилаючись на критерії валідності, надійності та адекватності.
3. Готову роботу прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Александров, Ю. В. Психологія розвитку : навч. посіб. Харків : Панов А. М., 2015. 335 с.
2. Кутішенко, В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 128 с.
3. Савчин, М. В., Василенко, Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 360 с.
4. Скрипченко, О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. 6-те вид. 2019.

Лекція 3. Вікова періодизація, вікові кризи та сенситивні періоди: їх роль у психічному розвитку та реабілітації.

1. Поняття вікової періодизації.

Семінарське заняття 3.

1. Аналіз криз дитячого віку (1, 3, 7 років).

2. Психологічні кризи розвитку, їх симптоми та значення. 3. Сенситивні періоди у розвитку психіки. 4. Сучасні теорії розвитку особистості.	2. Обговорення ролі провідної та домінуючої діяльності у психічному розвитку. 3. Дискусія: «Криза — це проблема чи можливість для психореабілітації?».

СРС 3.

1. Скласти таблицю, що відображає основні психологічні новоутворення кожного вікового періоду згідно з сучасними теоріями розвитку особистості.
2. Оформити роботу з використанням цитувань та посилань на джерела (стиль АРА).
3. Написати есе на тему: «Психологічна підтримка на кожному етапі онтогенезу».
4. Прикріпити роботу до гугл-класу.

Література:

1. Білоус, О. В. Вікова психологія : навч. посіб. Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. 108 с.
2. Павелків, Р. В. Вікова психологія : підручник. 2-ге вид., стер. Київ : Кондор, 2015. 469 с.
3. Сахно, П. І., Теслик, Н. М. Вікова психологія : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2024. 190 с.
4. Сергєєнкова, О. П., Столярчук, О. А., Коханова, О. П., Пасєка, О. В. Вікова психологія : навч. посіб. Київ, 2016.

Змістовий модуль 2. Вікові аспекти психореабілітації у дитинстві та юнацтві

Лекція 4. Психореабілітаційна робота з дітьми раннього та дошкільного віку.

1. Особливості психічного розвитку в ранньому дитинстві.
2. Провідні види діяльності та їх роль у психічному розвитку дітей дошкільного віку.
3. Специфіка психореабілітації у дітей 2-5 років.
4. Ігри та ігрові методики як інструмент психореабілітації.

Семінарське заняття 4.

1. Аналіз ситуаційних задач щодо психічного розвитку дітей дошкільного віку.
2. Обговорення теми: «Роль батьків у психореабілітаційному процесі дитини».
3. Аналіз клієнтських випадків.

СРС 4.

1. Проаналізувати ситуацію, надану викладачем, або ж запропонувати ситуацію самостійно.
2. Надати і обґрунтувати розгорнутий психологічний коментар та проаналізувати можливі негативні наслідки для дитини.
3. Сформулювати рекомендації для батьків щодо корекції їх поведінки.
4. Прикріпити роботу до гугл-класу.

Література:

1. Дуткевич, Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
2. Павелків, Р. В., Цигипало, О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ–Рівне, 2006. 525 с.
3. Пихтіна, Н. П., Пісоцький, О. П. Дитяча психологія : курс лекцій. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 169 с.
4. Скрипченко, О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. 6-те вид. 2019.

Лекція 5. Особливості психореабілітації підлітків: кризи, психологічні новоутворення та проблеми.

1. Пубертатний період: фізіологічні та психологічні зміни.
2. Феномен «почуття дорослості» та реакції підліткового віку (емансипації, групування, хобі).
3. Криза 13 років: симптоми та психологічна суть.
4. Проблеми формування самооцінки та ідентичності в підлітковому віці.

Семінарське заняття 5.

1. Дискусія: «Яким чином акселерація впливає на психічний розвиток підлітка та його самооцінку?».
2. Обговорення психологічних проблем, що виникають в підлітковому віці.
3. Аналіз клієнтських випадків.
4. Обговорення та аналіз результатів.

СРС 5.

1. Написати відгук на один із розділів будь-якої книги з вікової психології, що стосується підліткового віку, за аналогією з прикладу, наданим викладачем.
2. Проаналізувати ситуацію, надану викладачем, щодо небажання старшокласників ставити запитання або ж запропонувати ситуацію самостійно.
3. Запропонувати та обґрунтувати алгоритм роботи психолога у випадку, описаному в п.2
4. Готову роботу прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Гончарова, Н. О., Горбенко, Ю. Л., Калюжна, Ю. І. [та ін.]. Психологія розвитку особистості у підлітковому та ранньому юнацькому віці : навч. посіб. Полтава : Астроя, 2018. 342 с.
2. Лясковська, І. Л. Психологічні особливості типів переживання кризи середнього віку [Електронний ресурс] // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. 2013. Вип. 41 (65). С. 120–129. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
3. Максименко, Д. Психологічні особливості криз підлітка. Практична психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2020.
4. Сахно, П. І., Лутцева, М. Рівень інтернет-залежності у осіб підліткового та юнацького віку в період воєнного стану // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали X Всеукр. наук. конф. студ., асп. та викл. Сумського держ. ун-ту, 27–28 квіт. 2023 р. С. 268–273.

Лекція 6. Надання психологічної допомоги дітям і підліткам з емоційними та поведінковими порушеннями.

1. Класифікація психологічних проблем у дітей та підлітків: емоційні, поведінкові, когнітивні, психосоматичні.
2. Психологічне насильство, жорстоке поводження та їх наслідки для розвитку психіки.
3. Основні напрямки психореабілітаційної роботи: індивідуальне та групове консультування.
4. Роль психоедукації та профілактичних програм.

Семінарське заняття 6.

1. Аналіз випадків психологічних проблем у дітей та підлітків.
2. Обговорення стратегій надання першої психологічної допомоги дітям у стресових ситуаціях.
3. Аналіз клієнтських випадків у контексті психореабілітації.
4. Рольова гра.
5. Обговорення та аналіз результатів.

СРС 6. Розробити концепцію групового тренінгу для підлітків:

1. Самостійно запропонувати або обрати із запропонованих викладачем тему для тренінгу для підлітків.
2. Скласти програму тренінгу, описавши його цілі, завдання, вправи та очікувані результати.
3. Обґрунтувати програми тренінгу у контексті психореабілітації.
4. Підготувати презентацію для захисту своєї концепції.
5. Записати відео захисту презентації.
6. Прикріпити готову програму, презентацію та відео до гугл-класу.

Література:

1. Дуткевич, Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
2. Сахно, П. І., Білодід, С., Подолкова, С. В. Соціальний інститут сім'ї в процесі навчання дітей // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. студ., асп., викл. та співроб. (Суми, 16–17 квіт. 2020 р.). Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 415–420.
3. Титаренко, Т. М. (ред.). Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навч. посіб. 2018.

Змістовий модуль 3. Психореабілітація у дорослому та старшому віці

Лекція 7. Психологічні особливості реабілітаційної роботи з дорослими: від молодості до зрілості.

1. Періодизація дорослості: психологічні особливості та завдання етапу.
2. Криза середнього віку: симптоми, причини та психологічна підтримка.
3. Особливості психореабілітації дорослих після кризових ситуацій.
4. Психологічні проблеми та потенціал розвитку в дорослому віці.

Семінарське заняття 7.

1. Обговорення стадій розвитку особистості за Е. Еріксоном у контексті реабілітації дорослих.
2. Розбір та аналіз клінічних випадків з практики психореабілітаційної роботи з дорослими.
3. Рольова гра.
4. Обговорення та аналіз результатів.

СРС 7.

1. Написати відгук на літературне джерело, що стосується психології дорослості (обрати самостійно)
2. Проаналізувати та порівняти особливості психологічної допомоги в молодому та зрілому віці.
3. Описати можливі труднощі фахівця у роботі з групою клієнтів, запропонувати шляхи вирішення цих проблем.
4. Розробити план психореабілітаційної роботи із дорослими (тематику обрати самостійно).
5. Прикріпити готову роботу до гугл-класу.

Література:

1. Ляковська, І. Л. Психологічні особливості типів переживання кризи середнього віку [Електронний ресурс] // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12:

- Психологічні науки. 2013. Вип. 41 (65). С. 120–129. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
2. Sakhno, P., Maliovana, N. V., Skoropys, U. M. The Peculiarities of the Behavior of Persons of Early Adulthood in Conditions of the Social Restrictions // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали X Всеукр. наук. конф. студ., асп. та викл. Сумського держ. ун-ту, 27–28 квіт. 2023 р. С. 315–320.
 3. Титаренко, Т. М. (ред.). Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навч. посіб. 2018.

Лекція 8. Геронтопсихологічні аспекти психореабілітації.

1. Предмет і завдання геронтопсихології.
2. Зміни когнітивних, емоційних та особистісних процесів у літньому віці.
3. Проблеми старіння та їх вплив на психологічний стан.
4. Методи та інструменти психологічної підтримки літніх людей.

Семінарське заняття 8.

1. Обговорення соціальних та психологічних проблем літніх людей (соціальна ізоляція, самотність).
2. Дискусія на тему: «Стереотипи старіння та їх вплив на якість життя».
3. Аналіз клієнтських випадків.
4. Аналіз та обговорення результатів роботи.

СРС 8.

1. Підготувати доповідь на тему «Геронтопсихологія в сучасному світі: виклики та можливості».
2. Скласти програму-план психологічної підтримки людей у похилому віці, спрямовану на підвищення їхньої якості життя.
3. Скласти план психореабілітації людини літнього віку після психологічної травми.
4. Готову роботу прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Горецька, О. В. Геронтопсихологія : навч. посіб. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2017. 210 с.
2. Дзюба, Т. М., Коваленко, О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навч. посіб. Полтава, 2013. С. 34–103.
3. Кузьмич, В. Вікові особливості людей похилого віку // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2016. № 3(5). С. 93–106.
4. Шевчук, І. В. Особливості пошуку сенсу життя людьми похилого віку [Електронний ресурс] // Технології розвитку інтелекту. 2016. № 2. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

Лекція 9. Практичне застосування знань про вікові особливості у психореабілітаційній практиці.

1. Психоедукація як інструмент психореабілітації для всіх вікових груп.
2. Навички психологічного консультування та їх адаптація до віку клієнта.
3. Робота з родиною: надання допомоги близьким людям, які доглядають за особами, що потребують реабілітації.
4. Професійна компетентність психолога-реабілітолога та етичні аспекти роботи.

Семінарське заняття 9.

1. Вирішення комплексних ситуаційних задач.
2. Групова робота: розробка індивідуального плану психореабілітації для клієнта з урахуванням вікових особливостей.
3. Презентація та обговорення результатів групової роботи.
4. Аналіз типових помилок, які виникали під час роботи над курсом.

СРС 9.

1. Скласти «карту психологічного випадку» клієнта, що потребує реабілітації (наприклад, з наслідками травматичної події), описавши його вікові особливості, проблеми та план психологічного супроводу.
2. Оформити роботу у вигляді аналітичної записки, використовуючи принципи, моделі та підходи, що вивчалися впродовж курсу.
3. Результати роботи прикріпіть до гугл-класу.

Література:

1. Гончарова, Н. О., Горбенко, Ю. Л., Калюжна, Ю. І. [та ін.]. Психологія розвитку особистості у підлітковому та ранньому юнацькому віці : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. К. В. Седих. Полтава : Астрія, 2018. 342 с.
2. Дзюба, Т. М., Коваленко, О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава, 2013. С. 34–103.
3. Горецька, О. В. Геронтопсихологія : навч. посіб. для студ. спеціальності 053 «Психологія». Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2017. 210 с.
4. Кузьмич, В. Вікові особливості людей похилого віку // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2016. № 3(5). С. 93–106.
5. Ляковська, І. Л. Психологічні особливості типів переживання кризи середнього віку [Електронний ресурс] // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки : зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 41 (65). С. 120–129. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

6. Максименко, Д. Психологічні особливості криз підлітка. Практична психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2020.
7. Павелків, Р. В. Вікова психологія : підручник. 2-ге вид., стер. Київ : Кондор, 2015. 469 с.
8. Sakhno, P., Maliovana, N. V., Skoropys, U. M. The Peculiarities of the Behavior of Persons of Early Adulthood in Conditions of the Social Restrictions // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали X Всеукр. наук. конф. студ., асп. та викл. Сумського держ. ун-ту, 27–28 квіт. 2023 р. С. 315–320.
9. Сахно, П. І., Лутцева, М. Рівень інтернет-залежності у осіб підліткового та юнацького віку в період воєнного стану // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали X Всеукр. наук. конф. студ., асп. та викл. Сумського держ. ун-ту, 27–28 квіт. 2023 р. С. 268–273.
10. Титаренко, Т. М. (ред.). Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навч. посіб. 2018.
11. Шевчук, І. В. Особливості пошуку сенсу життя людьми похилого віку [Електронний ресурс] // Технології розвитку інтелекту. 2016. № 2. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

План занять та СРС для заочної форми

Лекція 1. Вступ до вікової психореабілітації.

1. Психічний онтогенез: поняття, етапи та рушійні сили.
2. Предмет, об'єкт і завдання вікової психології.
3. Взаємозв'язок вікової психології та психореабілітації.
4. Основні категорії вікової психології: вік, розвиток, провідна діяльність, криза.
5. Теоретичні підходи до вивчення психічного розвитку.

Семінарське заняття 1.

1. Принцип єдності психіки і діяльності.
2. Основні методи психологічного дослідження: лонгітюдний, близнюковий, формувальний експеримент.
3. Закономірності психічного розвитку: нерівномірність, гетерохронність, сенситивні періоди.
4. Роль психоедукації як методу профілактики та подолання вікових криз.

СРС 1. Аналіз основних понять та теорій психічного розвитку.

1. Опрацювання базових визначень: проаналізуйте джерела, надані в списку літератури, щоб сформулювати власні, чіткі визначення таких понять: онтогенез (біологічний та психічний), геронтопсихологія, акселерація, провідна діяльність, криза.
2. Огляд ключових теорій:
 - Дослідіть основні положення однієї з провідних теорій психічного розвитку, наприклад, теорії Еріка Еріксона.

- Коротко опишіть вісім стадій його моделі та їхні психосоціальні кризи.
 - Знайдіть та обґрунтуйте зв'язок між цією теорією та поняттям психореабілітації.
3. Створення глосарію: сформулюйте власні визначення для кожного терміну з першого кроку та додайте до них 1-2 приклади, що ілюструють їх практичне застосування.
 4. Систематизуйте отриману інформацію у вигляді таблиці або словника, додайте посилання на використану літературу.
 5. Готову роботу прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019.
2. Кутішенко В. П. Вікова психологія. Курс лекцій : навч. посіб. Київ : Каравела, 2019.
3. Скрипченко О. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. 6-те вид. Київ : Каравела, 2019. 400 с.
4. Сергієнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури.
5. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : НУБіП, 2017.

Лекція 2. Психореабілітаційна робота з дітьми раннього та дошкільного віку.

1. Психологічні особливості немовлячого та раннього дитинства: імпринтинг, «комплекс поживлення», прив'язаність.
2. Криза 3 років та її роль у формуванні самосвідомості.
3. Провідна діяльність: від предметно-маніпулятивної до сюжетно-рольової гри.
4. Поширені проблеми: затримка мовлення, наслідки емоційної нестачі.

Семінарське заняття 2.

1. Психологічні проблеми у дітей: емоційні труднощі, поведінкові порушення, когнітивні проблеми, психосоматичні прояви.
2. Шляхи надання допомоги: індивідуальні консультації, групова терапія, підтримка з боку родини.
3. Аналіз та обговорення практичних кейсів (наприклад, ситуація з «мовленнєвою пасивністю» чи «невдахою-ляльководом»).

СРС 2. Вивчення психореабілітації підлітків: кризи та проблеми.

1. Опрацюйте матеріали, що стосуються пубертатного періоду та кризи 13 років.
2. Розберіть ключові поняття: почуття дорослості, афект неадекватності, реакція емансипації.

3. Наведіть приклади, як ці явища проявляються в повсякденному житті.
4. Вивчіть типові проблеми підліткового віку, такі як емоційна нестабільність, конфлікти з батьками та соціальна дезадаптація.
5. Проаналізуйте, які з цих проблем мають біологічне підґрунтя (наприклад, гормональні зміни), а які – соціальне (наприклад, прагнення до самостійності).
6. Визначте, які методи психологічної допомоги (індивідуальне консультування, групові тренінги) є найбільш ефективними для підлітків.
7. На основі отриманих знань розробіть коротку схему або план первинної психологічної підтримки для підлітка, який переживає кризу.
8. Готову роботу прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
2. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019.
3. Скрипченко О. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. 6-те вид. Київ : Каравела, 2019. 400 с.
4. Сергієнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури.
5. Титаренко Т. М. (за заг. ред.). Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2018.

Лекція 3. Особливості

психореабілітації підлітків: кризи, психологічні новоутворення та проблеми.

1. Криза підліткового віку: негативна та позитивна фази.
2. Психологічні новоутворення: «почуття дорослості», формування «Я-концепції» та ідентичності.
3. Основні проблеми: емоційна нестабільність, реакція емансипації, конфлікти з батьками та однолітками.
4. Шляхи надання психологічної допомоги: індивідуальне та групове консультування.

Семінарське заняття 3.

1. Основні психологічні завдання етапів дорослості: від інтимності до самореалізації.
2. Психологічні кризи дорослості: молодість та середній вік.
3. Зміст психореабілітації дорослих: підтримка самостійності, подолання криз та формування нових сенсів.
4. Аналіз клієнтських випадків.

СРС 3. Аналіз та розробка програм допомоги в юнацькому та дорослому віці.

1. Проаналізуйте завдання, які людина вирішує на етапах юності та дорослості (за Е. Еріксоном).
2. Опишіть, як криза молоді та криза середнього віку впливають на професійну реалізацію, самоідентифікацію та міжособистісні стосунки.
3. Дослідіть проблеми, пов'язані з кар'єрою, самореалізацією та сімейними стосунками у сучасному суспільстві.
4. Знайдіть 1-2 приклади, що демонструють, як ці проблеми можуть призвести до психологічних утруднень, що потребують реабілітації.
5. Розробіть невелику модель програми психологічної реабілітаційної підтримки для людини, яка переживає кризу дорослості.
6. Включіть до програми такі елементи: діагностика проблеми, конкретні методи допомоги та очікувані результати.
7. Готову роботу прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019.
2. Гончарова Н. О., Горбенко Ю. Л. Психологія розвитку особистості у підлітковому та ранньому юнацькому віці : навч. посіб. 2018.
3. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : НУБіП, 2017.
4. Скрипченко О. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. 6-те вид. Київ : Каравела, 2019. 400 с.
5. Титаренко Т. М. (за заг. ред.). Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2018.

Лекція 4. Психореабілітація в літньому та старечому віці: геронтопсихологічні аспекти.

1. Предмет і завдання геронтопсихології.
2. Психологічні зміни в похилому віці: у когнітивній, емоційній та соціальній сферах.
3. Проблеми реабілітації: соціальна ізоляція, ризик депресії, втрата сенсу життя.
4. Принципи психологічної допомоги: підтримка гідності, залучення до активної життєдіяльності та формування позитивного ставлення до старіння.

Семінарське заняття 4.

1. Аналіз типових проблем, з якими стикаються люди похилого віку та розробка стратегій психологічної підтримки.
2. Обговорення ролі сім'ї та соціального оточення в реабілітаційній роботі з літніми людьми.
3. Обговорення та аналіз.

СРС 4. Дослідження сенсу життя в літньому віці.

1. Опрацюйте запропоновану викладачем літературу із геронтопсихології.
2. Проаналізуйте, як змінюється поняття сенсу життя у літньому віці.
3. Знайдіть 2-3 фактори, що найбільше впливають на задоволеність життям у пенсіонерів (наприклад, соціальна ізоляція, фізичні зміни, втрата близьких) та обґрунтуйте їх значення.
4. Напишіть есе на тему «Особливості пошуку сенсу життя людьми похилого віку». Включіть в роботу такі аспекти: теоретичні основи, вплив зовнішніх факторів та практичні рекомендації для психолога. Дотримуйтесь правил академічної доброчесності.
5. Готову роботу прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Горецька О. В. Геронтопсихологія : навч. посіб. 2017. Видавництво Іванченка.
2. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019.
3. Титаренко Т. М. (за заг. ред.). Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2018.
4. Сергієнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури.

Лекція 5. Інтеграція вікових знань у психореабілітаційну практику.

1. Узагальнення знань про вікові особливості на всіх етапах життя.
2. Розгляд міждисциплінарного підходу в реабілітаційній психології.
3. Психологічний супровід та етичні аспекти роботи з різними віковими групами.

Семінарське заняття 5.

1. Розбір комплексних випадків, що охоплюють проблеми декількох вікових груп.
2. Розробка індивідуальних та групових програм психологічної реабілітації.
3. Дискусія: «Як врахувати вікові особливості в роботі психолога-реабілітолога?».
4. Рефлексія та зворотній зв'язок за курсом.

СРС 5. Комплексний аналіз літератури та підготовка до іспиту.

1. Об'єднайте всі отримані знання про вікові особливості та психореабілітаційну роботу в єдину структуру.
2. Створіть ментальну карту або таблицю, де будуть відображені ключові поняття, кризи та методи допомоги для кожної вікової групи (дитинство, юність, дорослість, старість).
3. Визначте 10-15 найважливіших питань, що охоплюють матеріал усіх занять.

4. Підготуйте стислі, але вичерпні відповіді на ці питання, використовуючи інформацію з лекцій, семінарів та матеріалів СРС.
5. Перевірте, наскільки повно ви засвоїли матеріал, намагаючись пояснити основні поняття своїми словами, без опори на конспект. Запишіть на відео: наприклад, спробуйте пояснити, чому криза 3 років схожа на кризу 13 років.
6. Готову письмову роботу та відео прикріпити до гугл-класу.

Література:

1. Титаренко Т. М. (за заг. ред.). Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Слово», 2018.
2. Скрипченко О. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. 6-те вид. Київ : Каравела, 2019. 400 с.
3. Бібік Н. М. (за заг. ред.). Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Кутішенко В. П. Вікова психологія. Курс лекцій : навч. посіб. Київ : Каравела, 2019.
5. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019.

4. Засоби діагностики результатів навчання

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Розкрийте поняття «онтогенез» у контексті вікової психології.
2. Дайте визначення геронтопсихології як галузі науки.
3. Поясніть сутність близнюкового методу в психологічних дослідженнях.
4. Чим відрізняється лонгітюдне дослідження від інших методів?
5. Що таке формувальний експеримент і для чого він використовується?
6. Дайте визначення поняття «розвиток психіки».
7. Опишіть стадії пренатального розвитку людини.
8. Поясніть «комплекс пожвавлення» у немовляти.
9. Що таке прив'язаність у немовлят і чому вона важлива?
10. Назвіть причини, через які може спостерігатися затримка мовлення у ранньому дитинстві.
11. Охарактеризуйте предметно-маніпулятивну гру та її роль у розвитку.
12. Поясніть, що таке наочно-дійове мислення та наведіть приклад.
13. Які наслідки для самооцінки дитини можуть мати дії батьків, які відкидають її бажання допомогти?
14. Що є головним новоутворенням у кризі трьох років?
15. Чим відрізняється провідна діяльність від домінуючої?
16. Опишіть психологічне значення гри в дошкільному віці.
17. Розкрийте поняття «психологічна готовність до школи».

18. Поясніть, чому надмірна похвала може бути шкідливою для самооцінки дитини.
19. Яка роль рефлексії у психічному розвитку дитини?
20. Що таке «почуття дорослості» і як воно проявляється у підлітковому віці?
21. Поясніть явище акселерації. Які її причини?
22. Що таке «афект неадекватності» і чому він виникає у підлітків?
23. Охарактеризуйте динаміку інтелекту в юнацькому віці.
24. Опишіть основні завдання юнацького віку.
25. Назвіть стадії психосоціального розвитку за Еріком Еріксоном.
26. Поясніть стадію «Ідентифікація» за Е. Еріксоном.
27. Розкрийте сутність «реакції емансипації» у підлітковому віці.
28. Назвіть поширені психологічні проблеми у підлітків, пов'язані з емоціями.
29. Опишіть проблеми з самооцінкою у підлітків.
30. Як соціальна ізоляція впливає на психіку підлітка?
31. Які методи психологічної допомоги дітям є ефективними?
32. Поясніть, що таке психоедукація та її роль у психореабілітації.
33. Поясніть, як провідна діяльність впливає на розвиток особистості.
34. Опишіть особливості розвитку емоційної сфери в дошкільному віці.
35. Як змінюється соціальна ситуація розвитку в підлітковому віці?
36. Назвіть етапи життєвого циклу за сучасною парадигмою.
37. Поясніть, як зміни у суспільному житті впливають на розвиток людини.
38. У чому полягає психологічна проблематика соціально ураженого дитинства?
39. Назвіть види домашнього насильства, які впливають на психіку дитини.
40. Охарактеризуйте зміст стадії «Компетентність проти неповноцінності» за Е. Еріксоном.
41. Які особливості міжособистісних стосунків у підлітків?
42. Поясніть, як розвивається самосвідомість у дитини.
43. Охарактеризуйте відмінності між провідною та домінуючою діяльністю в дитячому віці.
44. Поясніть, як провідна діяльність впливає на розвиток особистості.
45. Назвіть основні психологічні новоутворення молодшого шкільного віку.
46. Які наслідки для самооцінки дитини має знецінення її зусиль дорослими?
47. Поясніть сутність кризи ідентичності у підлітковому віці.
48. Опишіть психологічні особливості кризи 7 років.
49. У чому полягає роль гри у розвитку дитини дошкільного віку?
50. Як впливає сімейне середовище на формування мовлення у ранньому дитинстві?
51. Назвіть чинники, що впливають на психічний розвиток людини.
52. Охарактеризуйте основні психологічні новоутворення у немовляти.
53. У чому полягає відмінність між психічним та біологічним онтогенезом?
54. Наведіть приклади психосоматичних розладів у дітей.
55. Чим відрізняється поведінка підлітка від поведінки дитини?
56. Розкрийте поняття «психологічна резильєнтність».
57. Як досвід дитинства впливає на формування особистості в дорослому віці?

58. Поясніть роль рефлексії у психічному розвитку.
59. Чому важливо враховувати вікові особливості клієнта в психореабілітаційній роботі?
60. Поясніть, як впливає на психіку дитини відсутність постійного емоційного контакту з дорослим.

5. Оцінювання

Види контролю: поточний, підсумковий.

Умови допуску до підсумкового контролю: виконання всіх завдань, призначених для семінарських занять та самостійної роботи.

Методи контролю: усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма контролю: іспит.

Правила набору балів – допуск до підсумкового контролю, що здійснюється у формі іспиту, можливий за умови виконання всіх завдань, призначених для семінарських занять та самостійної роботи. Контроль знань проводиться за допомогою усного опитування, письмових робіт та тестування. Загальна максимальна кількість балів, яку студент може набрати протягом курсу, становить 100. У випадку набору 60 балів і більше, можливе автоматичне зарахування підсумкового контролю з оцінкою «задовільно» за національною шкалою (або «Е» за шкалою ECTS). Складання іспиту є обов'язковим для студентів, які набрали менше 60 балів. Студенти, які досягли порогового значення в 60 балів, можуть скласти іспит за власним бажанням з метою підвищення результату. Іспит проводиться у тестовій формі, а перелік питань надається заздалегідь. Максимальна кількість балів, яку можна отримати за кожен тему, визначається окремо:

Теми	Максимальна оцінка на практичному занятті для денної форми	Максимальна оцінка за СРС для денної форми навчання	Максимальна оцінка на практичному занятті для заочної форми навчання	Максимальна оцінка за СРС для заочної форми навчання
1	3	6	4	8
2	3	6		
3	2	4	4	8
4	2	4		
5	2	4	4	8
6	2	4		
7	2	4	4	8
8	2	4		
9	2	4	4	8
Підсумок	20	40	20	40
Іспит	40		40	

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
82-89	Добре	B	вище середнього рівня
75-81		C	загалом хороша робота
67-74	Задовільно	D	Непогано
60-66		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
0-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання

Система підсумкового оцінювання знань включає поточну семестрову та екзаменаційну оцінки. Їхня сума у балах формує кінцеву семестрову оцінку, яка фіксується в екзаменаційній відомості та індивідуальному навчальному плані студента.

Повторне складання іспиту можливе двічі. Перша перездача відбувається викладачеві, друга – спеціально створеній деканом факультету комісії.

6. Політика курсу

1. Освітній процес базується на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості та взаємної відповідальності його учасників. Вивчення дисципліни вимагає від здобувачів освіти безперервної активності на всіх аудиторних заняттях. Атмосфера на лекціях і семінарах спрямована на стимулювання творчості, конструктивної критики та академічної дискусії. Обов'язковою умовою є попередня підготовка до занять, яка ґрунтується на опрацюванні рекомендованих джерел.
2. Виконання самостійної роботи є обов'язковим для студентів заочної форми навчання. Для студентів стаціонару її обсяг визначається з урахуванням необхідності набору залікових балів. Завдання подаються через систему Google Classroom у встановлений термін. За несвоєчасне подання роботи передбачені штрафні санкції у вигляді зниження балів. Систематичні порушення термінів (понад три випадки) тягнуть за собою анулювання балів за відповідну роботу.
3. Здобувачам освіти рекомендовано вести конспект, який має містити основні тези лекцій та опрацьовані матеріали з рекомендованих першоджерел до семінарських занять. Конспект має бути чітко структурованим відповідно до тематичного плану дисципліни.
4. Усі письмові роботи підлягають перевірці на академічний плагіат. Слід пам'ятати, що плагіат є порушенням не лише наукової етики, а й чинного законодавства. Роботи (зокрема, есе), що містять понад 30% текстових запозичень, не підлягають оцінюванню. Активна участь усіх членів групи в

дискусіях та презентації результатів групових робіт є обов'язковою. Здобувачі освіти повинні продемонструвати не лише факт виконання завдання, а й здатність обґрунтувати отримані результати, висновки та ключові особливості роботи.

5. Поведінка здобувачів освіти під час занять регламентується загальними правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу та нормами соціальної взаємодії. Не допускається використання ненормативної лексики, перебивання викладача або колег, несанкціоноване пересування по аудиторії, а також використання мобільних пристроїв для особистих розмов чи соціальних мереж.
6. Підсумковий бал формується на основі результатів поточного та підсумкового тестування, а також оцінок за самостійну роботу. Обов'язковими критеріями для врахування є також відвідування занять, активна участь у семінарах та відсутність систематичних пропусків чи запізень.
7. В умовах дистанційного навчання комунікація між викладачами та здобувачами освіти здійснюється з використанням дистанційних технологій, зокрема через мережу Інтернет та електронну пошту.
8. Консультативна підтримка надається науково-педагогічним працівником кафедри психології, що веде заняття, або шляхом звернення з письмовим запитом на офіційну електронну пошту деканату: dekanat@kibit.edu.ua.

ГУГЛ-КЛАС

<https://classroom.google.com/c/ODEwODQzNjc1NTMx?cjc=5vzqhdw3>